

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**у справі за конституційним поданням Верховного Суду України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень
Закону України „Про Державний бюджет України на 2016 рік“**

м. К и ї в
8 липня 2016 року
№ 5-рп/2016

Справа № 1-27/2016

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича – головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Кривенка Віктора Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Мойсика Володимира Романовича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни – доповідача,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України „Про Державний бюджет України на 2016 рік“

від 25 грудня 2015 року № 928–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 5, ст. 54).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України „Про Конституційний Суд України“ стало конституційне подання Верховного Суду України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України „Про Конституційний Суд України“ є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України „Про Державний бюджет України на 2016 рік“ від 25 грудня 2015 року № 928–VIII.

Заслухавши суддю-доповідача Шапталу Н.К. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, висловлені Президентом України, Прем'єр-міністром України, Вищим адміністративним судом України, Вищим господарським судом України, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державною судовою адміністрацією України, Радою суддів України, науковцями Донецького національного університету, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає статтям 1, 3, 6, частині першій статті 8, частині першій статті 129 Конституції України (є неконституційним), положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України „Про Державний бюджет України на 2016 рік“ від 25 грудня 2015 року № 928–VIII (далі – Закон № 928) у тій частині, яка передбачає, що норми і положення

Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–45, ст. 529) застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України.

Верховний Суд України обґрунтовує своє клопотання тим, що надання Кабінету Міністрів України повноважень застосовувати норми і положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI зі змінами (далі – Закон № 2453) щодо порядку та розмірів фінансування судової влади виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України порушує засади поділу державної влади в Україні на законодавчу, виконавчу та судову, не відповідає правовій визначеності як елементу принципу верховенства права та гарантіям незалежності суддів, а також створює загрозу для функціонування судової системи в цілому.

2. Конституційний Суд України, досліджуючи питання щодо відповідності Конституції України окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону № 928, виходить з такого.

2.1. Україна відповідно до статей 1, 6 Основного Закону України є демократичною, правовою державою, в якій державна влада здійснюється на засадах її функціонального поділу та балансу між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади завдяки системі стримувань і противаг для досягнення цілей і завдань, передбачених Конституцією України.

Метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є, зокрема, розмежування повноважень між різними органами державної влади, що означає самостійне виконання кожним із них

своїх функцій та здійснення повноважень відповідно до Конституції та законів України.

Згідно із частиною другою статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2.2. Основним Законом України встановлено, що судоустрій, судочинство та статус суддів визначаються виключно законами України (пункт 14 частини першої статті 92). Аналогічну вимогу закріплено й у статті 4 Закону № 2453, за якою судоустрій і статус суддів в Україні визначаються Конституцією України, цим законом та іншими законами України.

Відповідно до статті 75 Основного Закону України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. До виключних повноважень парламенту належить, зокрема, прийняття законів України (пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Повноваження єдиного органу законодавчої влади в Україні не можуть передаватись іншим органам чи посадовим особам, про що неодноразово вказував у своїх рішеннях Конституційний Суд України (рішення від 14 грудня 2000 року № 15-рп/2000 та від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002).

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, видає постанови і розпорядження в межах своєї компетенції

(частини перша, третя статті 113, частина перша статті 117 Основного Закону України).

Пунктом 11 Прикінцевих положень Закону № 928 Верховна Рада України надала Кабінету Міністрів України повноваження застосовувати норми і положення Закону № 2453 у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України, тобто вирішувати своїми актами питання фінансування органів судової влади.

Надання Кабінету Міністрів України таких повноважень означає, що вони поширюються на положення Закону № 2453, зокрема, щодо: визначення кількості суддів у судах загальної юрисдикції; виплати винагороди народним засідателям; розміру суддівської винагороди; відпустки судді; забезпечення житлових умов судді; забезпечення потреб судді, пов'язаних з його діяльністю; забезпечення державного захисту суддів та членів їхніх сімей; питань соціального страхування судді; медичного обслуговування та санаторно-курортного лікування суддів та членів їхніх сімей; порядку та розмірів виплати пенсії або щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці; забезпечення функціонування судової влади; засад фінансування судів; порядку фінансування судів; матеріального, побутового забезпечення та соціального захисту працівників судової системи (частина четверта статті 19, частина перша статті 64, статті 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 146, 147 Закону № 2453).

Зазначені положення Закону № 2453 стосуються питань забезпечення державою фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, що відповідно до пункту 14 частини першої статті 92, частини першої статті 130 Основного Закону України мають

врегулюватися лише законами України, а не актами Кабінету Міністрів України, як це передбачено пунктом 11 Прикінцевих положень Закону № 928.

2.3. Однією з основоположних засад діяльності органів судової влади є встановлений у частині першій статті 129 Конституції України принцип незалежності суддів при здійсненні правосуддя. Незалежність суддів є засобом забезпечення конституційного права людини і громадянина на судовий захист, закріпленого частиною першою статті 55 Конституції України.

В Основному Законі України незалежність як складова конституційного статусу судді та його професійної діяльності передбачена лише стосовно суддів і забезпечується, зокрема, державним фінансуванням та належними умовами для функціонування судів і діяльності суддів.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що однією з конституційних гарантій незалежності суддів є особливий порядок фінансування судів і діяльності суддів, спрямований на забезпечення належних умов для здійснення незалежного правосуддя; важливим механізмом забезпечення такої гарантії є встановлений частиною першою статті 130 Конституції України обов'язок держави забезпечувати фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів шляхом окремого визначення у Державному бюджеті України видатків на утримання судів (рішення від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, від 11 березня 2010 року № 7-рп/2010, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013).

На питання фінансування судів і діяльності суддів звернула увагу і Європейська Комісія „За демократію через право“ (Венеціанська Комісія) у Висновку від 24 липня 2015 року № 803/2015 стосовно запропонованих змін

до Конституції України щодо правосуддя, в якому дала позитивну оцінку положенням, за якими видатки на утримання судової системи повинні визначатися окремо „з урахуванням пропозицій відповідних органів системи правосуддя, визначених законом“.

Конституційний Суд України вважає, що надання пунктом 11 Прикінцевих положень Закону № 928 Кабінету Міністрів України повноважень застосовувати норми і положення Закону № 2453 у порядку та розмірах виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України є звуженням гарантій незалежності суддів, зокрема щодо фінансування, що не відповідає частині першій статті 129 Основного Закону України.

Вимога щодо дотримання гарантій незалежності суддів узгоджується як із позиціями Конституційного Суду України, у тому числі викладеними у його рішеннях від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004, від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008, від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016, так і з міжнародними стандартами у сфері судочинства, зокрема Основними принципами незалежності судових органів, схваленими резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 року № 40/32 та від 13 грудня 1985 року № 40/146, Резолюцією Економічної і Соціальної Ради ООН від 24 травня 1989 року № 1989/60 щодо процедури ефективного здійснення Основних принципів незалежності судових органів, Європейською хартією про закон „Про статус суддів“ від 10 липня 1998 року, Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № (2010) 12 та додатком до неї.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що оспорюване положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону № 928 у тій частині, яка передбачає, що норми і положення

Закону № 2453 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України, надає Кабінету Міністрів України повноваження на свій розсуд визначати видатки Державного бюджету України на фінансування судів і діяльності суддів, чим порушує конституційні засади поділу державної влади в Україні та становить загрозу для незалежності суддів, гарантування якої є забезпеченням конституційного права особи на судовий захист.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України „Про Державний бюджет України на 2016 рік“ від 25 грудня 2015 року № 928–VIII у тій частині, яка передбачає, що норми і положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–45, ст. 529) застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України.

2. Положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України „Про Державний бюджет України на 2016 рік“ від 25 грудня 2015 року № 928–VIII у тій частині, яка передбачає, що норми і положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–45, ст. 529) застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових

ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України, визнане неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“ та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ